

Lublin, 25 lutego 2023

dr hab. Aneta Małgorzata Przepiórka
Instytut Psychologii
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Bożeny Burzyńskiej-Tatjewskiej
pt. „Czas psychologiczny a dobrostan: Znaczenie perspektywy temporalnej dla
poczucia wdzięczności, priorytetyzowania pozytywności i umiejętności
doświadczenia (savoring)”
napisanej pod kierunkiem promotora: dr hab. Macieja Stolarskiego, prof. UW

Podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia **Pani mgr Bożeny Burzyńskiej-Tatjewskiej** stanowi seria powiązanych tematycznie artykułów naukowych zatytułowanych ***Czas psychologiczny a dobrostan: Znaczenie perspektywy temporalnej dla poczucia wdzięczności, priorytetyzowania pozytywności i umiejętności doświadczenia (savoring)***. Przedłożony komplet dokumentów zawiera autoreferat, prace wchodzące w skład cyklu artykułów, zestaw oświadczeń o wkładzie współautorów w publikacje oraz dorobek dodatkowy. Recenzowana rozprawa doktorska została napisana w Instytucie Psychologii SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego w Warszawie pod opieką naukową promotora Pana dr hab. Macieja Stolarskiego, prof. UW. Dostarczone do recenzji dokumenty są oceniane na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, oraz odpowiedniego aktu wykonawczego z dnia 19 stycznia 2018 roku. Zgodnie z warunkami określonymi w art. 13 wymienionej Ustawy rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora, powinna „stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.” W oparciu o powyższe kryteria formułuję ocenę nadesłanej rozprawy doktorskiej.

Podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora są publikacje:

- Artykuł w *Frontiers in Psychology* [IF: 2.990, MEIN: 70]
 - Burzyńska, B., & Stolarski, M. (2020). Rethinking the relationships between time perspectives and well-being: Four hypothetical models conceptualizing the dynamic interplay between temporal framing and mechanisms boosting mental well-being. *Frontiers in Psychology*, 11, 1033.
- Dwa artykuły w *International Journal of Environmental Research and Public Health* [IF: 3.390, MEIN: 140]
 - Burzyńska-Tatjewska, B., Matthews, G., & Stolarski, M. (2022). Seeking causality in the links between time perspectives and gratitude, savoring the moment and prioritizing positivity: Initial empirical verification of three conceptual models. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(8), 4776.
 - Burzyńska-Tatjewska, B., & Stolarski, M. (2022). Leaving past adversities behind: Gratitude intervention compensates for the undesirable effects of past time perspectives on negative affect. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(19), 12964.
- Artykuł w *Personality and Individual Differences* [IF: 3.950, MEIN: 100]
 - Burzyńska-Tatjewska, B., Stolarski, M., & Matthews, G. (2022). Do time perspectives moderate the effects of gratitude, savoring and prioritizing positivity on well-being? A test of the temporal match-mismatch model. *Personality and Individual Differences*, 189, 111501.

Przyjrzyjmy się teraz zawartości przedstawionego cyklu publikacji stanowiących o dziele. Na początek w ocenie formalno-ilościowej możemy stwierdzić, że liczba artykułów, jak i docelowe czasopisma, spełniają standardy stawiane pracom doktorskim. W skład dzieła wchodzi cztery artykuły opublikowane w czasopismach z listy JCR o znaczącym *Impact Factor*. Są to takie czasopisma jak: *Personality and Individual Differences*, *Frontiers in Psychology* oraz *International Journal of Environmental Research and Public Health*. Artykuły te są opublikowane wspólnie z jednym lub dwoma współautorami, przy czym we wszystkich Pani mgr Burzyńska-Tatjewska jest pierwszym autorem. Recenzowany cykl czterech artykułów naukowych opisuje przeprowadzone przez Panią mgr Burzyńską-Tatjewską badania nad weryfikacją modeli koncepcyjnych roli wzmacniaczy dobrostanu subiektywnego dla związku pomiędzy perspektywą czasową a poczuciem szczęścia. Przedstawione prace stanowią spójny tematycznie cykl publikacji opatrzony komentarzem w formie autoreferatu. Procentowy udział Doktorantki w przygotowanie tych prac wynosi, odpowiednio, 70%, 65%, 70%, i 65%. Zatem można go ocenić jako istotny. Świadczyłoby to o kompetencjach Doktorantki w prowadzeniu samodzielnej pracy naukowej oraz jej wiedzy i dobrym osadzeniu

teoretycznym w przedmiocie badań, co dowodzi spełnieniu jednego z warunków przewidzianych w ustawie.

Tematyka przygotowanej rozprawy doktorskiej w oparciu o powyższe publikacje mieści się na pograniczu psychologii temporalności, psychologii pozytywnej oraz psychologii różnic indywidualnych. Głównym celem przedstawionego cyklu publikacji była empiryczna weryfikacja czterech możliwych wzorców wzajemnego oddziaływania między perspektywami czasowymi a wzmacniaczami dobrostanu w kształtowaniu subiektywnego dobrostanu. Autorka rozprawy doktorskiej precyzyjnie określiła i wyjaśniła główny cel badawczy rozprawy doktorskiej. Mianowicie, postawiła sobie ciekawe zadanie, aby odpowiedzieć na pytanie, dlaczego osoby o określonym profilu temporalnym czują się bardziej szczęśliwe. Planowała znaleźć odpowiedź na to pytanie w serii badań, poprzez badanie podłużne, badanie poprzeczne wraz z badaniem replikacyjnym oraz badanie eksperymentalne. Jako wiodącą koncepcję perspektywy temporalnej wybrała ujęcie czasu psychologicznego według Zimbardo i Boyda. Autorka rozprawy doktorskiej buduje swoje analizy w oparciu o model sześcioczynnikowy, uwzględniając perspektywy czasowe wyróżnione przez Zimbardo i Boyda (1999): Przeszłość-Pozytywną, Przeszłość-Negatywną, Teraźniejszość-Hedonistyczną, Teraźniejszość-Fatalistyczną, a w wymiarze Przyszłość, uwzględnia w badaniach podział na: Przyszłość-Pozytywną oraz Przyszłość-Negatywną. Uwzględnienie tych dwóch aspektów Przyszłości w badaniach w moim odczuciu stanowi o niewatpliwym atucie przeprowadzonych analiz i pozwala na przezwycięzenie dotychczasowych ograniczeń wynikających z ujęcia tylko pozytywnego aspektu Przyszłości. Ponadto, Autorka wyróżniła trzy czynniki, które miały w sposób istotny odpowiadać za zwiększenie dobrostanu psychicznego, były to: wdzięczność, umiejętność doświadczania/doznawania chwili obecnej i priorytetyzowania pozytywności. Wybór tych czynników powodowany był ich osadzeniem w czasie, a tym samym pozwalało to na ich powiązanie z określonym horyzontem czasowym. Podstawą prezentowanych badań było przyjęte założenie, że rola pewnych wzmacniaczy może być bardziej skuteczna dla określonych profili temporalnych. **Nowatorstwo** opisanego w rozprawie podejścia badawczego polega na konceptualizacji i empirycznej weryfikacji zależności między poszczególnymi perspektywami czasowymi oraz wzmacniaczami dobrostanu w formie czterech możliwych modeli ujmujących wzajemne oddziaływanie: *model dopasowania-niedopasowania*, *model cecha-zachowanie*, *model akumulacji* oraz *model sprzężenia zwrotnego*. Modele te są autorskim opracowaniem Doktorantki przy współpracy z Promotorem. Tym samym spełniony został warunek o oryginalności przedstawionego rozwiązania problemu naukowego oraz dowodzi teoretycznej wiedzy Kandydatki w zakresie danej tematyki.

Przechodzimy teraz do kolejnego etapu recenzji, jakim jest omówienie publikacji w aspekcie ich jakości i poprawności merytorycznej. Należy tutaj docenić, że Doktorantka w celu

znalezienia odpowiedzi na tak sformułowany problem badawczy przeprowadziła dwufalowe badanie podłużne w odstępie roku, badanie eksperymentalne, a także badanie dodatkowe dla potwierdzenia replikowalności wyników. Na tym etapie recenzji chciałabym podkreślić kompetencje teoretyczne i metodologiczne Pani mgr Burzyńskiej-Tatjewskiej w zakresie przedmiotu badań. Recenzowane artykuły składające się na rozprawę doktorską mgr Bożeny Burzyńskiej-Tatjewskiej są przykładem dobrej i rzetelnej pracy naukowej.

Pierwszy z omawianych artykułów, opublikowany we *Frontiers in Psychology* wspólnie z Promotorem w 2020 roku (Burzyńska i Stolarski, 2020) stanowi rodzaj wprowadzenia teoretycznego oraz wskazuje pewne inspiracje do dalszych badań opisanych już na łamach kolejnych trzech artykułów. Autorzy na łamach artykułu przedstawiają propozycję możliwych wzajemnych oddziaływań pomiędzy perspektywami temporalnymi a wzmacniaczami dobrostanu. Propozycja ta została ujęta w formie czterech modeli teoretycznych: *model dopasowania-niedopasowania*, *model cecha-zachowanie*, *model akumulacji* oraz *model sprzężenia zwrotnego*. Artykuł ten stanowi ważny element, ponieważ jest wprowadzeniem teoretycznym i świadczy o przemyślanej koncepcji, na bazie której zaplanowane zostały badania. Pewną wątpliwość może budzić kryterium wyboru mechanizmów wzmacniających subiektywny dobrostan; na ile są one faktycznie powiązane z wybranymi horyzontami czasowymi, jak zakładają Autorzy, wdzięczność z przeszłością czy priorytetyzowanie pozytywności z przyszłością.

W artykule, który ukazał się w *International Journal of Environmental Research and Public Health* (Burzyńska-Tatjewska, Matthews i in., 2022), Doktorantka ze współautorami weryfikowali trzy modele koncepcyjne (model cecha-zachowanie, model akumulacji oraz model sprzężenia zwrotnego) w dwufalowym badaniu podłużnym. Sprawdzano kierunek przyczynowości związków pomiędzy perspektywami czasowymi i wzmacniaczami dobrostanu. Ponadto, sprawdzano efekt przyczynowy na subiektywny dobrostan. Wyniki ujawniły, że Przeszłość-Pozytywna odgrywała rolę w praktyce wdzięczności, natomiast Teraźniejszość-Fatalistyczna w doświadczaniu teraźniejszości. Przeszłość-Negatywna oraz Teraźniejszość-Fatalistyczna miały wpływ na zmianę w dobrostanie. Warto również uwzględnić więcej zmiennych socjodemograficznych, jak wykształcenie, status ekonomiczny, czy stan cywilny osób badanych.

W kolejnym artykule opublikowanym w *Personality and Individual Differences* w 2022 (Burzyńska-Tatjewska, Stolarski i in., 2022) Autorzy podjęli się weryfikacji modelu dopasowania-niedopasowania. Z danych zebranych podczas pierwszej fali badania podłużnego sprawdzano modelującą rolę perspektywy czasowej dla związku między wzmacniaczami dobrostanu a dobrostanem. Okazało się że wielkość związku wdzięczności z dobrostanem wzrastała z nasileniem Przeszłości-Negatywnej. Efekt umiejętności doświadczania teraźniejszości na dobrostan zwiększał się wraz z poziomem Teraźniejszości-

Fatalistycznej, a związek priorytetyzowania pozytywności z dobrostanem okazał się silniejszy u osób z wyższym poziomem Przyszłości-Negatywnej. Dodatkowym atutem jest przeprowadzenie badań replikacyjnych.

Natomiast w artykule, który ukazał się w *Journal of Environmental Research and Public Health* (Burzyńska-Tatjewska i Stolarski, 2022), w badaniu eksperymentalnym Autorzy sprawdzali moderującą rolę perspektyw czasowych dla wpływu interwencji pozytywnej (polegała na wdzięczności lub umiejętności doświadczania chwili obecnej) na pozytywny i negatywny afekt. Interwencja pozytywna polegała na krótkiej praktyce wdzięczności lub umiejętności doświadczania teraźniejszości. W efekcie okazało się, że obie interwencje w sposób istotny obniżały afekt negatywny, nie było jednak wpływu na afekt pozytywny. Badania pokazały, że efekt przeprowadzonej interwencji okazał się silniejszy w grupie osób z niższym poziomem Przeszłości-Pozytywnej oraz w grupie osób z wyższym poziomem Przeszłości-Negatywnej. Uwzględniając niewielki efekt w interwencji pozytywnej, jedynie w odniesieniu do negatywnego afektu, należałoby zastanowić się na ile osoby badane faktycznie poddały się proponowanym interwencjom i czy metoda zbierania online, była najbardziej adekwatna w odniesieniu do tej specyfiki badań. Być może interwencja stosowana przez dłuższy czas przyniosłaby inny efekt. Zastanawiać się również można, czy nie wystąpił wpływ wieku osób badanych na uzyskany efekt, uwzględniając ich różne doświadczenia życiowe, etapy życia, pełnione role życiowe czy zadania rozwojowe. Przy stosowaniu interwencji online warto w miarę możliwości kontrolować kontekst, w którym osoba wykonuje określone zadanie, jak i porę wypełniania kwestionariusza. Brakuje również grupy kontrolnej, która nie byłaby poddana żadnej interwencji. Mimo tego, ciekawym wynikiem wyłaniającym się z przeprowadzonych badań jest wniosek, że żaden ze „wzmacniaczy” dobrostanu nie miał przyczynowego efektu na dobrostan ani na perspektywę czasową. Tym samym w badaniach nie potwierdzono założeń modelu akumulacji oraz modelu sprzężenia zwrotnego. Autorzy zainspirowani wynikami badań sformułowali na tej bazie założenia do nowego modelu określanego jako kompensacyjnego. Zgodnie z tym modelem wykorzystywanie określonego wzmacniacza dobrostanu może niwelować wpływ „negatywnego” wymiaru perspektywy czasowej na dobrostan.

W podsumowaniu, chciałabym zwrócić uwagę na szczególne dokonania Autorki, które postaram się kolejno wymienić:

1. W prezentowanych artykułach Autorka przedstawiła propozycję czterech modeli teoretycznych dla wyjaśnienia mechanizmu zależności pomiędzy perspektywami czasowymi a poczuciem szczęścia.

2. Przeprowadzona przez nią empiryczna weryfikacja zakładanych modeli w badaniach podłużnych i eksperymentalnych pozwala na sformułowanie wniosków o zależnościach przyczynowo-skutkowych między wybranymi konstruktami.
3. W oparciu o uzyskane wyniki Autorka zaproponowała nowatorski model kompensacyjny, z którego wypływa również ważny wniosek dla praktyki. Okazało się, że wzmacniacze dobrostanu mogą być najbardziej skuteczne u osób z określonymi profilami negatywnej perspektywy czasowej. Doktorantka pokazała moderującą rolę wymiarów perspektywy czasowej dla efektu interwencji opartej na wybranych "wzmacniaczach" dobrostanu.
4. Badania Autorki pozwoliły na zwiększenie w sposób istotny wiedzy na temat roli "wzmacniaczy" poczucia szczęścia dla związku między perspektywami czasowej i dobrostanem.

Na koniec, przy recenzji dysertacji warto również odnieść się do przedstawionego dorobku dodatkowego Doktorantki. Znajdujemy tutaj jedną publikację, w której jest jedynym autorem, nawiązującą w swej tematyce do głównego wątku badawczego z rozprawy doktorskiej. Dalej, Doktorantka posiada również doświadczenie w realizacji projektów badawczych zarówno w roli kierownika, jak i wykonawcy. Uczestniczyła ona również w kilku konferencjach naukowych. Wszystko to potwierdzałoby jej posiadane umiejętności odnalezienia się w środowisku akademickim i włączenia się w szerszą dyskusję naukową.

WNIOSKI I KONKLUZJA KOŃCOWA

Przechodząc do ostatecznej konkluzji, podkreślam, że na podstawie dokumentacji przedłożonej mi przez Instytut Psychologii Uniwersytetu SWPS, uważam, że **zostały spełnione kryteria określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym z dn. 14 marca 2003 roku**. Przedstawione dzieło jest bowiem pracą oryginalną, a sposób rozwiązywania problemu badawczego potwierdza umiejętności Doktorantki do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej. Tym samym wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Burzyńskiej-Tatjewskiej do dalszych etapów w postępowaniu o nadanie stopnia doktora.

